

Д. СУРДЕЛ: ИСЛАМ

(превод са француског Никола Бертолино), Плато – XX век,
Београд-Земун 1998, 127

Књига која је пред нама, првобитно је објављена у оквиру француске енциклопедијске збирке „Que sais-je?“, што значи да је намењена ширем кругу читалаца, те је тако треба и посматрати, али може послужити и као полазиште за стицање већих знања. О значају који се, не само у Француској, придаје овој теми, као и занимању за њу, сведочи и податак да је преведена са осамнаестог допуњеног издања из 1995. године.

Дело обрађује све видове ислама као монотеистичке религије, тј. сама учења и „заједницу коју сачињавају присталице те вере и цивилизацију која је из ње произашла“ (стр. 5). По свом склопу, у складу са темом, подељено је на седам јасно издвојених целина: *Мухамед и Куран, Муслимански свет до XIX века, Исламски закон, Секташки покрети, Суфизам и философија, Интелектуални и уметнички живот и Модерни ислам*. Посебан део чини библиографија која садржи углавном дела на француском језику. Штета је што она није допуњена насловима објављеним на овдашњим просторима. Нажалост, на крају књиге недостаје регистар личних имена и речник кључних појмова, што би олакшало сналажење и уједно значило побољшање у односу на изворник. За нас би било од додатног значаја, јер не располажемо великим бројем дела енциклопедијске природе.

Сурдел своје издање почиње обавештењима о простору на коме је поникла најмлађа монотеистичка религија, као и о самом њеном настанку, тј. о Мухамедовом животу, по-

чецима проповедања, догађајима после Хицре (изгнанства), „настанку“ Курана и одликама „прве прозне књиге Арапа“. Аутор истиче да то није обична књига већ она „која је њихов говор уздигла до висина једног цивилизованог језика, при чему из њеног читања и из њеног ритма проистичу надахнуће и ритам свеукупног живота муслимана“ (стр. 16).

Следеће поглавље односи се на политичке околности под којима се ширио и развијао ислам. Обрађен је период четири прве халифе, те Умајада, Абасида, Умајадског халифата у Кордови значајног због ширења културних утицаја у Европи. Следе странице посвећене Фатимидима, Селџуцима – даваоцима политичког и друштвеног уређења које ће бити узор целом муслиманском Истоку, те Монголском царству, подручју Магреба, Могулина, Сефевидима и, напослетку, Османлијама, чијим опадањем је муслимански свет изгубио на животности до XIX века.

С посебном пажњом обрађен је исламски Закон, односно питања вере, догме и теологије, извора Закона (Курана, Суне и развоја правних школа), те односа Закона и живота верника, верског и друштвеног (што подразумева појам „заједнице“ – ума), као и спровођење Закона. Аутор указује да је Куран „верски и друштвени законик дат у виду откровења, а из тога проистиче у суштини правни карактер ислама, дефинисаног Законом (*шеријатом*) који се примењује искључиво на заједницу верника“ (стр. 32). Важност Закона је у томе што је представљао „главни

принцип на којем је почивало уређење, како друштвеног и политичког, тако и верског живота” (стр. 70).

У наредна два поглавља аутор разматра важне теме – секте и настањак и развој суфизма и философије. Удаљавање од званичног ислама, које је било последица политичких спорова око наслеђивања халифовске власти, довело је до појаве секташких покрета (*харицита, шиита, поклоника дванаесторице, исмаилита и др*). Суфизам и философија, чији је развој такође „текао по страни Закона, понекад чак и против њега, ипак представљају делотворне и плодоносне елементе исламског мишљења” (стр. 80). Иако су изашли из граница правоверности, њихов значај је у томе што су имали велики утицај на исламску мисао, јер је пробуђено занимање за области изван правних наука.

О узајамности религије и интелектуалног и уметничког стварања, којима је посвећено претпоследње поглавље, најбоље говори сам Сурдел. По њему нам се ислам „више не указује само као религија, ни само као заједница, већ као основа на којој се развила једна цивилизација, чијим различитим верским, интелектуалним и уметничким испољавањима он даје живот – или их, у најмању руку, условљава” (стр. 103).

За нас је свакако најважније поглавље о модерном исламу због „жеље да се (он) победоносно супростави иностраном уплитању” (стр. 104), те да се по економском и културном утицају изједначи са европском цивилизацијом. Наиме, „ислам остаје и даље велики изазов модерној европској цивилизацији, али не ислам као строго религиозни поглед на свет, нити одређени културни образац живота и понашања, већ првенствено политичко идеолошки пројекти засновани на идеологији панисламизма и пантуруанизма” (С. Терзић,

Завршна реч на међународном научном скупу „Ислам, Балкан и велике силе (XIV-XX век)”, Београд 1997, 650.

Колика је важност овог питања, види се у томе да „нова америчка спољнополитичка доктрина убраја ислам и муслимане, као такве, међу чиниоце светског поретка који се више не могу подразумевати у координатама регионалних, политичко-економских и интересних подела Земљиног шара” (Д. Танасковић, *Ислам између мита и стварности*, у Ц. Л. Еспозито, *Исламска претња: мит или стварност?*, Београд, 1994, 258). Чињеница је да оно овде није обрађено у тој мери да се може у целости сагледати. Наша знања о том проблему су непотпуна и погрешна, јер су у нас „пробуђени, обновљени и обогаћени негативни стереотипи о исламу и муслиманима”, који су врло животни због скорашњих догађаја (исто, 261).

Како бисмо разумели своје окружење, па и себе, јер смо и сами немалим делом баштиници исламске цивилизације, нужно је познавање ове теме, за почетак бар у обиму који ова књига нуди.

Када је у питању ислам на овдашњим просторима, треба се обазрети и на стремљења у савременим светским стручним часописима. Ту имамо низ „теорија које данас цветају”, које „треба схватити врло озбиљно”, јер се „ствара једна митолошка историја” на основу које „западне државе доносе одлуке о Балкану” (в. М. Екмечић: „ISLAMIC STUDIES”, Volume 36, Numbers 2, 3, Summer-Autumn 1997, „Special Issue ISLAM IN THE BALKANS, издаје „Islamic Research Institute”, *Исламабад, Пакистан, ИЧ XLIV* (1997), Београд 1998, 281-293).

На крају, речи хвале треба свакако упутити преводиоцу који је ово издање допунио издашним коментарима те га је учинио богатијим и од изворника.